

Πολλές σκέψεις και λίγες κρίσεις για το εκπαιδευτικό βιβλίο

Από την Ελένη Σαραντίτη

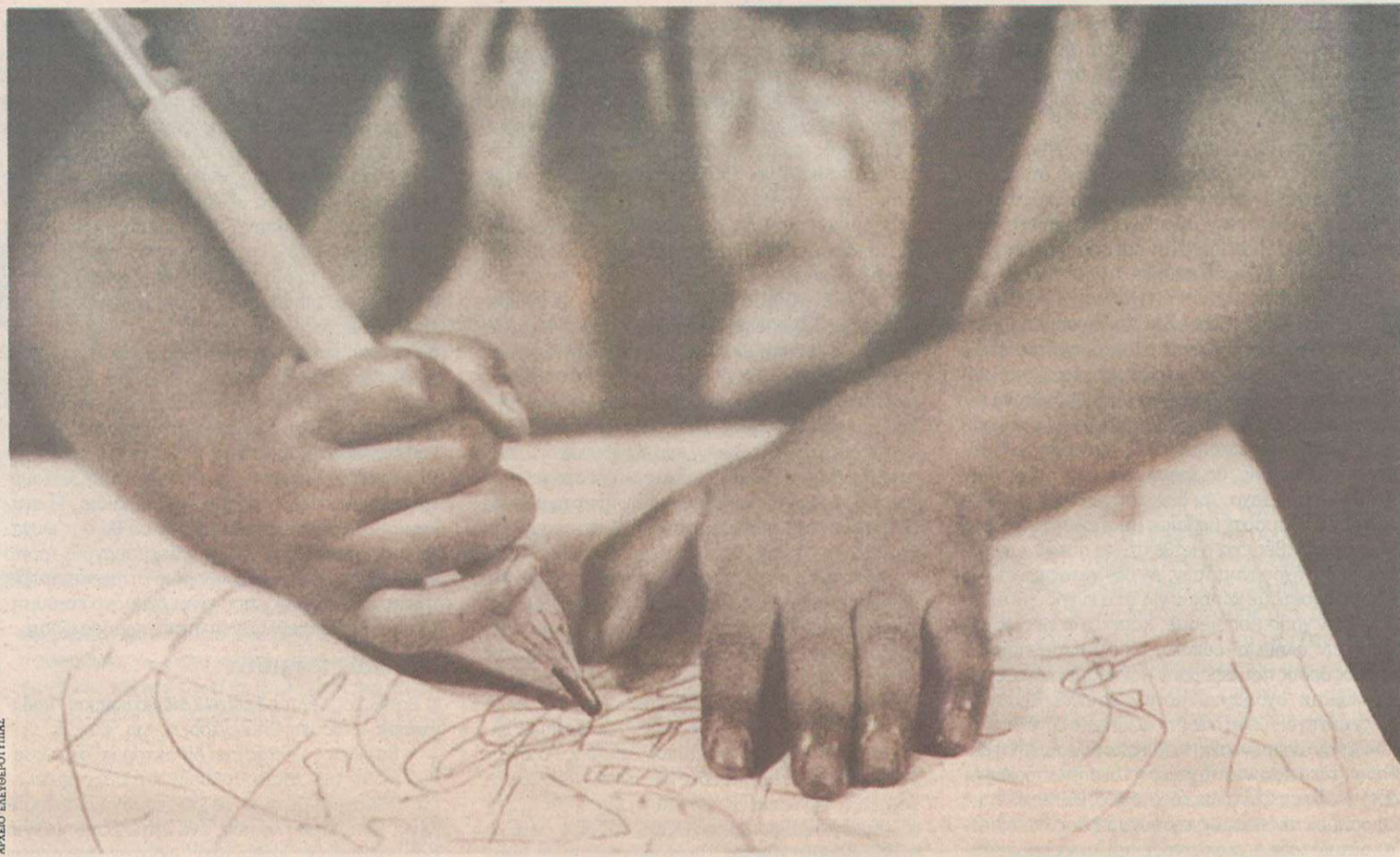
Σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη εποχή, η αποκωδικοποίηση και η μετάδοση της γνώσης είναι ένα επίπονο έργο για κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης. Το βιβλίο που παράγεται στον χώρο της εκπαίδευσης δεν μπορεί παρά να συμβάλει στην ουσιαστική ανανέωση της γνώσης και του πολιτισμού. Γι' αυτό πρέπει να συνδέεται με την πραγματικότητα χαράσσοντας νέους δρόμους, που θα οδηγήσουν τον μαθητή στον αληθινό κόσμο.

Σε μέρες παρατεταμένης αβεβαιότητας, ηθικής, πνευματικής, τώρα και οικονομικής κρίσης, και γενικότερης αμφισβήτησης των πάντων, κρίνεται ιδιαίτερα αναγκαίο το εκπαιδευτικό βιβλίο να καταστήσει τον μαθητή αναγνώστη επαρκή, οπότε το διάβασμα ενός καλογραμμένου βιβλίου θα καλλιεργήσει την ανάγκη του για διαρκή μάθηση, γνώση και ευχαρίστηση. Κι ακόμη, θα βοηθήσει τον νέο αναγνώστη στην ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του, στη σωστή κοινωνικοποίηση αλλά και στην ηθικοποίησή του.

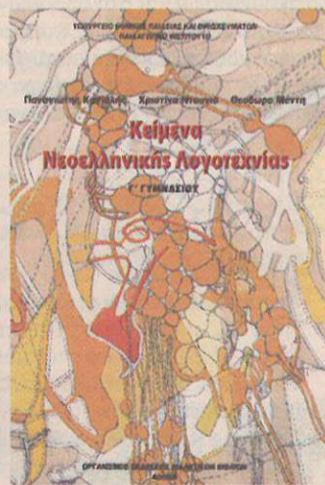
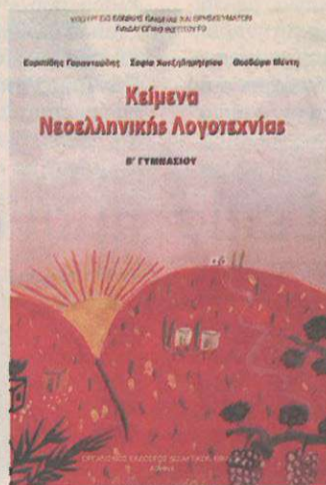
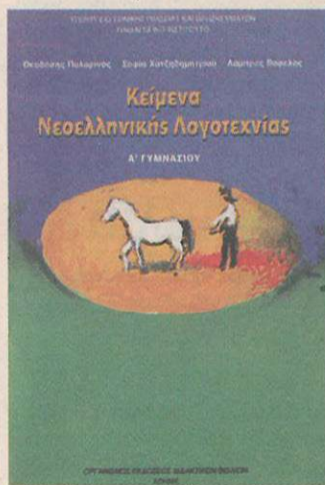
Η ποιότητα δε ενός σχολικού βιβλίου σαφώς καθορίζεται από το περιεχόμενό του, την παιδαγωγική προσέγγιση του θέματος, την οργάνωση του κειμένου, την επιλογή της γραμματοσειράς, τις εικόνες, τα σχεδιαγράμματα που θα επιλέγονται αναλόγως βέβαια του περιεχομένου του κάθε βιβλίου. Είναι σημαντικό το εκπαιδευτικό βιβλίο να είναι ελκυστικό. Αισθητικό. Κι έπειτα, να λαμβάνεται υπόψη η ηλικία των μαθητών, οι ιδιαιτερότητες του μαθήματος καθώς και η πολυπολιτισμική πολυφωνία, που πλέον είναι πραγματικότητα στο σύγχρονο σχολείο. Και ας μη λησμονούμε: Η εκπαίδευση διαδραματίζει κορυφαίο ρόλο στην ενσωμάτωση των μειονοτήτων και κυρίως των νέων γενεών. Η κοινωνική και πολιτισμική ένταξη των μεταναστών περνά μέσα από τη σχολική τάξη.

Κάτι ακόμη ιδιαίτερα σημαντικό, όσον αφορά τα σχολικά βιβλία, είναι το ότι οι γνώσεις που παρέχονται μέσω αυτών πρέπει να προσφέρουν πρακτικές εφαρμογές, να ωθούν για ερευνητικές εργασίες, να περιέχουν ασκήσεις με βιωματικό περιεχόμενο, δηλαδή να συνδέουν τη σχολική δραστηριότητα με τη ζωή, ώστε να απεμπλακεί ο μαθητής από την αποστήθιση. Βασικό, μάλλον ιδιαίτερης σημασίας, για κάθε εκπαιδευτικό βιβλίο, ανεξαρτήτως βαθμίδας, είναι η επιστημονική εγκυρότητα, ως και τα εφόδια των συγγραφέων –κάτι που πρέπει να προσεχτεί ακόμη περισσότερο από την Πολιτεία. Κι ακόμη, η ύλη που θα περιληφθεί (μελλοντικός έστω) σε κάθε βιβλίο, πρέπει να είναι τόση ώστε να καλυφθεί σ' ένα σχολικό έτος, και όχι ύλη υπερβολική, εφόσον το ζητούμενο είναι η ποιότητα και όχι η ποσότητα – αυτό, δε, δεν αφορά μόνον τα εκπαιδευτικά βιβλία, μας αφορά όλους, γενικώς. Και οι αρμόδιοι φορείς ας έχουν πάντοτε κατά νου ότι οι γνώσεις πρέπει να προωθούν την κριτική σκέψη και όχι –προς Θεού– την αποστήθιση!

Προς το παρόν θα ήθελα να αναφερθώ, εν συντομία βέβαια, στα βιβλία που χρησιμοποιούνται στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, και συγκεκριμένα στα βιβλία της Εκφρασης-Εκθεσης, τα οποία απευθύνονται στους μαθητές του Γυμνασίου- Λυκείου και στοχεύουν να τους βοηθήσουν ώστε να οργανώσουν λογικά τις σκέψεις και τις ιδέες τους, προκειμένου να επιτευχθεί το επιθυμητό, που είναι η

ΑΡΧΕΙΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ

επικοινωνία. Διότι η καλή γνώση της γλώσσας, η καλλιέργεια της κριτικής και δημιουργικής σκέψης, η σωστή θέαση του κόσμου «εντός» και «εκτός» οδηγούν σε μια επιτυχημένη επικοινωνία ανάμεσα στον πομπό και στον δέκτη. Τα σχολικά εγχειρίδια παρουσιάζουν κείμενα ποικίλα, είτε με τη μορφή διαγραμμάτων είτε με τη μορφή αναπτυγμένων κειμένων, ώστε ο μαθητής να αντλεί τις αναγκαίες πληροφορίες, αλλά και συγχρόνως να βιώνει τη χαρά της ανάγνωσης. Παράλληλα εξοικειώνεται με διαφορετικές κατηγορίες του γραπτού λόγου (επιστολές, άρθρα, ημερολόγιο), γι' αυτό και περιέχονται πολλά άρθρα, επιφυλλίδες, αποσπάσματα δοκιμίων που καλύπτουν όλο το φάσμα των θεμάτων.

Ολα αυτά βέβαια ενισχύουν τον μαθητή στο να παράγει λόγο γραπτό, με κριτικό τρόπο, αλλά και να αποκρυπτογραφεί τα μηνύματα που δέχεται καταιγιστικά από ΜΜΕ,

Διαδίκτυο κ.λπ., δεδομένου ότι οι γνώσεις αυτές δεν είναι πάντοτε αλάνθαστες, αν δεν είναι κατευθυνόμενες, και ο κίνδυνος εξαπάτησης, του νέου προπαντός, είναι μεγάλος. Ο νέος πρέπει να μάθει να συλλέγει, να αξιολογεί, να συγκρίνει, να υποψιάζεται τους λόγους παραπληροφόρησης, τέλος, να βεβαιώνεται γι' αυτούς, και το σχολικό βιβλίο πρέπει να τον βοηθά σε αυτά τα επιβεβλημένα εκ των πραγμάτων και σημαντικά για την εξέλιξή του. Αν και η γνώμη της γράφουσας είναι ότι τα βιβλία των νέων μας πρέπει να ενισχυθούν με περισσότερα κριτήρια αξιολόγησης των γνώσεων που απέκτησαν οι μαθητές, αλλά και της διδακτικής πράξης γενικότερα, και έτσι, μέσα από το πλήθος και την ποικιλία των εργασιών, να τους δοθεί η δυνατότητα της αυτενέργειας.

Πάντως τα τελευταία χρόνια αυξάνονται, ή μάλλον πολλαπλασιάζονται, οι φωνές δια-

μαρτυρίας και δυσaréσκειας οι σχετικές με το εκπαιδευτικό μας σύστημα. Νομίζω όχι άδικα, καθώς το σύστημα αυτό αδυνατεί να πείσει γονείς, μαθητές και κοινωνία για την αποτελεσματικότητά του και για το είδος και την ποιότητα των εφοδίων (κυρίως πνευματικών) που θα αποκομίσει ο νέος αποφοιτώντας. Και ας μην αγγίζουμε το φοβερό και τρομερό θέμα των φροντιστηρίων – όχι τουλάχιστον εδώ. Ας πούμε μόνον ότι σήμερα, σε γενικές γραμμές, αν και υπάρχουν πάντα κάποιες νησίδες ομορφιάς ή ελάχιστες οάσεις, η εκπαίδευσή μας στοχεύει στα εξής: Να εφοδιάσει τον μαθητή με γνώσεις απαραίτητες για την εισαγωγή του σε ανώτερο ή ανώτατο ίδρυμα, να μείνει εκεί άπειρο χρόνο (απεργίες, καταλήψεις κ.λπ.), τελοσπάντων να πάρει το όποιο πτυχίο του, βάσει αυτού να βρει ανάλογη, ή και άσχετη δουλειά, να ησυχάσει, η οικογένειά του, να ησυχάσει (;) και αυτός. Εάν τελικώς ησυχάσει, μια και σχεδόν κανείς, ενόσω εξελισσόταν, δεν σκέφτηκε ή δεν έλαβε υπόψη του ότι ο έφηβος έχει ανάγκες συναισθηματικές, διανοητικές, ψυχολογικές. Και απορίες πάσης φύσεως. Και άλλες τόσες ανησυχίες που η εκπαίδευση αδυνατεί να γνωρίσει, να παρακολουθήσει και να συντρέξει. Αλλά τι να περιμένει κανείς όταν η Πολιτεία είναι ο απόλυτος εξουσιαστής της εκπαίδευσης και δεν αφήνει κανένα περιθώριο στα σχολεία να επιλέγουν τις δικές τους μεθόδους, τα δικά τους βιβλία και το δικό τους εκπαιδευτικό υλικό, όπως ήδη γίνεται σε πολλές χώρες της Ευρώπης, όπου το σχολικό βιβλίο προσαρμόζεται στις ανάγκες του μαθητή. Το ότι πολλοί από τους μαθητές μας στο τέλος κάθε σχολικής χρονιάς πετούν, σχίζουν ή καίνε τα βιβλία τους φανερώνει τη σχέση που είχαν μαζί τους... □